

Leon Wachholz (1867–1942)

dr hab. Ryszard Witold Gryglewski, prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Katedra Historii Medycyny UJ CM

Leon Wachholz pozostaje jedną z najważniejszych w historii polskiej nauki postaci. Jego prace z zakresu medycyny sądowej i kryminalistyki po dziś dzień pozostają w wielu miejscach aktualne, będąc jednocześnie świadectwem głębokiej i wszechstronnej wiedzy. Urodzony w Krakowie, tu też uczęszczał do gimnazjum św. Jacka, a po złożeniu egzaminów maturalnych zdecydował się na studia na

Wydziale Lekarskim UJ, które ukończył w 1890 roku. Niebawem uzyskał asystenturę w Zakładzie Medycyny Sądowej UJ, którego kierownikiem był profesor Leon Blumenstock-Halban. Z krakowską „sądówką” Wachholz, UJ pozostał związany aż do swojej śmierci w 1942 roku. Przez blisko czterdzieści lat stał na czele Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej UJ, a po przejściu na emeryturę nadal aktywnie pracował naukowo.

Spektrum zainteresowań Wachholza było rozległe i zróżnicowane. Miał znaczące osiągnięcia w polu badania dowodów rzeczowych i był światowej klasy ekspertem z zakresu toksykologii sądowej oraz tanatologii. Niewątpliwie miał znaczący wkład w rozwój nowoczesnej kryminologii. Jego prace poświęcone historii medycyny, w tym dziejów uprawianej przez siebie dyscypliny nadal zachowują wartość. Stałe

Spektrum zainteresowań Wachholza było rozległe i zróżnicowane. Miał znaczące osiągnięcia w polu badania dowodów rzeczowych i był światowej klasy ekspertem z zakresu toksykologii sądowej oraz tanatologii. Niewątpliwie miał znaczący wkład w rozwój nowoczesnej kryminologii.

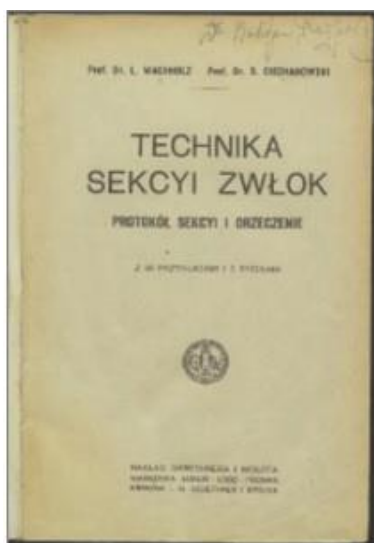
zainteresowanie sztuką, w szczególności zaś literaturą były czymś więcej niż tylko pasją. Tłumaczenia autorstwa Wachholza

artystów tej miary co Goethe, Schiller czy Heine były w ocenie profesjonalistów najwyższej próby. Wachholz stworzył w ośrodku krakowskim jedną z wiodących w ówczesnej Europie szkół naukowych, współpracując z wieloma wybitnymi medykami sądowymi. Wraz z **Włodzimierzem Sieradzkim** prowadził rozległy program badań, w tym także w modelu eksperymentalnym, nad mechanizmem zatrucia kwasem karbolowym, strychniną i fosforem oraz zmianami nim wywołanym w układzie

oddechowym. Szczególną uwagę Wachholza absorbował problem zatrucia tlenkiem węgla. Klasyczną dzisiaj, a wówczas nowatorską była opracowana przez obu uczonych metoda pozwalająca wykrycie zatrucia tlenkiem węgla. Punktem wyjścia była analiza zmian zachodzących w pochodnych hemoglobiny pod wpływem tlenku węgla prowadząca w efekcie do ustalenia skutecznego sposobu wyodrębniania hemoglobiny tlenkowo-węglowej, co zyskało sobie miano tzw. *próby Wachholza-Sieradzkiego*.

W 1902 roku Wachholz przedstawił wyniki wspólnego dochodzenia badawczego, jakie przeprowadził razem z **docentem Lembergerem**. Uczni dowiedli, że pośmiertne przenikanie dwutlenku węgla przez skórę zwłok, które przebywały w atmosferze tlenkowo-węglowej, jest intensywne i znaczne jego ilości przedostają się do martwego ciała w stosunkowo krótkim czasie. Dalsze prace Wachholza dowodziły, że dwutlenek węgla przenika zwłoki i kumuluje się w narządach nierównomiernie, a także, że jego stężenie w krwi osoby zmarłej na skutek zezadzenia jest większe niż w przypadkach ostrego zatrucia gazem świetlnym.

Uzasadniony rozgłos przyniosły badania nad mechanizmem utonięcia, które Wachholz prowadził wspólnie ze **Stefanem Horoszkiewiczem**, a których wyniki zostały opublikowane w 1904 roku w pracy *O fizjo-patologicznym mechanizmie utopienia*. Zapoznawszy się z dostępną wówczas literaturą przedmiotu uczni, na drodze przeprowadzonych prób eksperymentalnych wykazali, że największe ilości płynu dostają się do płuc w fazie duszności, co przeczyło dotychczas powszechnie przyjętemu pogładowi łączącego wzmożone przyjmowanie płynu przez płuca z fazą oddechów końcowych.

Wachholz jest również autorem oryginalnej metody oznaczania wieku zwłok, przeprowadzając dochodzenie wokół procesu kostnienia główki kości ramiennej. Przebadawszy 200 zwłok, chrząstki pośredniej i jamy szpikowej w górnej części nasady kości ramieniowej mógł wyznaczyć granice wieku pomiędzy osiągnięciem zupełnego rozwoju a czasem, gdy rozpoczynał się proces zmian wstecznych w późnym wieku.

Był też Wachholz autorem szeregu opracowań monograficznych. Wraz z **Janem Olbrychtem** napisał *Medycynę kryminalną*, kładąc tym samym podwaliny pod nowoczesną kryminalistykę.

Wachholz dowodził wówczas, że przestępstwa są uwarunkowane zarówno biopatologiczne jak i poprzez oddziaływanie środowiska społecznego. Klasyczny już dzisiaj, a wydany po raz pierwszy w 1919 roku podręcznik *Medycyna sądowa*, doczekał się do wybuchu drugiej wojny światowej czterech kolejnych edycji. Wysoką ocenę zyskało sobie napisane wspólnie ze **Stanisławem Ciechanowskim** opracowanie *Technika sekcji zwłok. Protokół sekcji i orzeczenie*. W 1923 roku ukazała się *Psychopatologia sądowa*, pierwsze takie opracowanie w Polsce i jedno z najnowocześniejszych osiągnięć z tego zakresu w ówczesnej medycynie światowej.

Ryszard W. Gryglewski

Katedra Historii Medycyny UJ CM

Bibliografia:

- K. Grządziel (2016) *Medycyna Sądowa. Szkoła medycyny sądowej prof. Leona Wachholza* [w:] A Śródka (red.) *Polskie szkoły medyczne. Mistrzowie i uczniowie*, WUJ, Kraków: 161-170.
- S. Łoza (1938) *Czy wiesz kto to jest?* Wydawnictwo Głównej Księgarni Wojskowej, Warszawa: 770.
- J. Olbrycht (1963) *Leon Wachholz (1867–1942)* [w:] B. Skarżyński (red.) *Sześćsetlecie medycyny krakowskiej*, Kraków; 1: 303-311.
- M. Szewczyk (1975) *Poglądy kryminologiczne Leona Wachholza*, *Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii*, 25 (3): 225-231.
- A. Śródka (1998) *Wachholz Leon* [w:] *Uczni polscy XIX-XX stulecia*, Aries, Warszawa; 4: 227-429.

Materiały internetowe:

- Gryglewski R. Medycyna Sądowa, <https://wl.cm.uj.edu.pl/wydzial/historia/medycyna-sadowa/> Uniwersytet Jagielloński - Collegium Medicum
- Wachholz L. *Technika sekcji zwłok*, nakł. Gebethnera i Wolffa ; G. Gebethner i Spółka ; dr. W. L. Anczyca i Spółki, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, 1920